

is, aki nem idegenkedett a témától. Talán ez a példa hozzájárul majd ahhoz, hogy ezentúl közösségünk és a kiadó is szívésesebben lásson az asz-

talán hasonló, aktuális ifjúsági preokkupációkkal foglalkozó könyveket.

CSERVENÁK Róbert

LELKI ÉLETÜNK REJTJELMEI

Szerzői kollektíva: Duševni život čoveka (Az ember lelki élete), Dnevnik — Újvidék, Sloboda — Belgrád, 1981. Szerkesztette: Radul Jovanović.

A pszichológiai érdeklődés, ami évezredekkel előzte meg a pszichológia tudományának önállósulását — kiválását a filozófia tudományrendszeréből —, kezdetben mint gyakorlat, később mint tudomány, mindig magára vonta az emberek figyelmét: a pszichológia a filozófiai eszmék, a politikai-világnézeti állásfoglalások hatása alatt áll, emellett számtalan érintkezési pontja van a természettudományokkal (biológia, anatómia, fiziológia, genetika, stb.) is. Hosszú ideig interdiszciplináris területnek számított, nem lehet tehát véletlennek tekinteni, hogy a tudományok rendszerében elfoglalt helyét ma is az emberrel és az emberi tevékenységekkel foglalkozó tudományok határolják, hogy alig van olyan tudomány, mellyel a pszichológiának (elsősorban az alkalmazott pszichológiának) ne volna átfedési területei.

Manapság, amikor a tudományos és technikai fejlődés korábban elképzelhetetlen változásokat idéz elő a termelőtevékenységek rendszerében, a pszichológiai kutatások homlokterében elsősorban azoknak a — közvetlen és közvetett — hatásoknak a vizsgálata áll, melyeket ennek a tudományos-technikai forradalomnak a következményei váltanak ki az egyedi emberben és az emberiség egészében. Mivel az emberiség fejlődé-

sében új szakasz kezdődött, új szakaszt kellett nyitni a pszichológia fejlődésében is: az egészségre káros vagy a fokozott fizikai igénybevételt jelentő munkák gépesítése nagyjából már lezajlott, napjainkban olyan funkciók gépesítésének lehetünk tanúi, melyeket korábban kizárólag az emberi agy adottságainak tartottunk — az információfelvétel, -átvitel és -feldolgozás, az irányítás, az ellenőrzés...

Mind ezek a funkciók: a termelés, az irányítás, az információátvitel — a társadalmi fejlődés rendkívül fontos feltételei. Ezek változásai közvetlenül és minőségileg befolyásolják az egyén és a közösség kapcsolatait. Az egyedi ember életét ugyanis egyéb tényezők mellett azok a társadalmi erők (szűkebb értelemben vett társadalmi környezet: termelés, család, iskola stb.) határozzák meg, amelyek között és amelyek hatására alakul személyisége, bontakoznak ki képességei, formálódik jelleme, valósítja meg belső, alkotó lehetőségét.

A legemberibb törekvések egyike önmagunk létezése értelmének és lényegének megismerése és megértése. A technika és a tudomány fejlődése nem csökkentti, éppen ellenkezőleg: növeli az emberi tényező szerepét a termelési, és a társadalmi élet minden területén. Természetes tehát, hogy az ember ezzel kapcsolatban minél alaposabban meg akarja ismerni önmagát. És mivel az egyéni ismeretszerzés — az önművelés — leghozzáférhetőbb, legszélesebben elterjedt módja ma még az olvasás,

mivel az információk legnépszerűbb hordozója a korszerűbb tömegkommunikációs eszközök térhódítása ellenére is a könyv, a megnövekedett érdeklődést kielégítendő, kiadóink problémaérzékenységről (és nem kevésbé: üzleti érzékről) tanúskodik, hogy úgyszólván nap mint nap újabbnál újabb pszichológiai tárgyú sorozatok vagy egyedi kiadványok jelennek meg a hazai könyvpiacra. És mind az emberi pszichikumnak — a laikus számára megfoghatatlan, talán azt sem túlzás mondani: kissé misztikus — kérdéseire kínál választ.

A múlt év utolsó napjaiban kapitális pszichológiai mű kiadását jelentették be a könyvforgalmazók: az újvidéki Dnevnik és a belgrádi Sloboda egy nagyobb létszámú szerzői kollektíva Duševni život čoveka című művét jelentette meg két vaskos kötetben, közel kétezer oldalon.

Talán túlzás is a kapitális jelző alkalmazása — hacsak nem a mű terjedelmére (és árára) gondolunk. A két kötetnyi szövegnek ugyanis alig fele tekinthető pszichológiának. Az is elsősorban alkalmazott pszichológia, melyet bőven át- meg át- szögek a határtudományok. Az igazsághoz tartozik, hogy ezek sorában olyan tanulmányokra is bukkanhatunk, melyek ilyen összefüggésben eddig alig vagy egyáltalán nem álltak az érdeklődők rendelkezésére. A többinek viszont tartalmánál vagy feldolgozási, illetve megközelítési módjánál fogva a legjobb esetben is csak kiegészítő ismeretek forrásaként van jelentősége a pszichológus számára.

Nem kevésbé zavaró körülmény a közlési szint kiegyensúlyozatlansága — ez ugyanis (a kifejezés színvonala) fejezetenként és szerzőnként változik. A tudományos ismeretterjesztő kiadványokra jellemző stílusban és nyelvezettel megírt tanulmányt olyan magasaróptú okfejtés

követi, melynek a szűk szakmai problematikában (esetleg filozófiában, szociológiában vagy más tudományban) kevésbé otthonosan mozgó olvasó számára alig van információértéke. Éppen ezért nehéz — hogy ne mondjam: lehetetlen — egyértelműen megfogalmazni, kinek is szánták a művet (mellesleg ilyen ajánlással a szerkesztő is adósunk maradt).

A felsorolt körülmények következtében kénytelenek vagyunk a műfajban szokatlan módszerhez folyamodni. A heterogén kifejtési mód arra készlet bennünket, hogy az egyes fejezetek tárgyalásakor kíséreljük meg a magunk *szubjektív* véleménye alapján annak körülhatárolását, hogy az olvasók (szakemberek) mely kategóriáinak ajánljuk figyelmébe.

Előszó helyett Jovan Ristić csevegő hangnemben vezet bennünket végig a pszichikum filogenézisének, párhuzamba állítva vele az egyedi ember pszichikumának, pszichés funkcióinak fejlődését, mintegy hangulatot teremtve a soron következő oldalak, fejezetek elolvasásához.

Az ember idegrendszerének fejlődése (Milisav Nikolić) *Az ember idegrendszerének funkciói és működése* (Stojadin B. Krstić, Srbljub S. Stojiljković), *A genetika alapjai* (Velizar Vučenović), *Az agyfunkciók kutatásának fejlődéstörténete* (Julius Ivanuš) és *Az ember endokrin rendszere* (Miloje Devečerski, Borislav Božović) című fejezeteknek elvben ott a helyük minden átfogó pszichológiai műben, hiszen a lelki élet szervi alapjainak megismerése nélkül nem juthatnánk messzire a pszichikus jelenségek tanulmányozásában sem. Mégis túlméretezettnek tűnik e fejezetek aránya (mintegy 300 oldal!). Ezt a benyomásunkat fokozza a kifejtés módja: az anatómiai-fiziológiai (sőt morfológiai, hisztológiai stb.) mozzanatok túlmagyarázása mellett elsikkadnak a

pszichológiailag jelentős tények. A struktúra és a dinamika aránya viszájára fordul: túlon túl sok információt kapunk a rendszer szerkezetéről, ami még nem is volna hiba, ha ezzel volnának arányosak a rendszer (pszichikai) dinamikájával kapcsolatos közlések is. De ha a felsorolt fejezetek létjogosultságát egy pszichológiai kézikönyvben — az említett fenttartásokkal — még el is fogadjuk, semmilyen logikai igazoltságát sem látjuk annak, hogyan került be a kötetbe Miladin M. Dukić *Az ember vércsoportjai* című, szigorúan szakmai (szerológiai) tanulmánya, önkéntelenül felvetődik az olvasóban, hogy ebben (és talán nemcsak ebben) az esetben a szerkesztők a tartalmat igazították a szerzőhöz, akinek valami okból megjelenést kívántak biztosítani a könyvben.

Dragomir Mladenović a szerzője *A magzat fejlődése a fogamzástól a szülésig* című fejezetnek. A közcímek magukért beszélnek: A nő külső nemi szervei; A belső nemi szervek (ezen belül: a megtermékenyülés); Betegségek a terhesség idején — toxikózisok, koraszülés. Anatómia, fiziológia, ginekológia — keresve sem találtunk utalást, még kevésbé kapcsolatot a könyv címével, a lelki étellel.

A gyermek fejlődése az első életévben a következő fejezetcím. Ebben a szerző, Čedomir Hajduković a személyiségfejlődés legkorábbi szakaszának longitudinális bemutatására törekszik, már előljáróban hangsúlyozva a biopszichológiai tényezők jelentőségét, melyeket „a jövőben személyiség alapvető mozgatóerőinek” tekint. Az újszülött reflexív-ékelenségének, izomtónusának, reticuláris rendszerének bemutatása után áttér a veleszületett adottságok és a környezeti hatások jelentőségének egybevetésére. A pszichomotoros fejlődés, a beszéd és az érzelmek

fejlődésének leírását az első életévben leggyakoribb konvulziók (különböző etiológiájú görcsök) leírása követi, ezek sorában különösen nagy teret szentel az epilepsziának. A pszichiátriai szemléletmód fölébe kerekedik a pszichológiaiainak.

A következő fejezetben — *A gyermek fejlődése az első életévtől a serdülőkorig* — ugyanez a szerző alapállást változtat, amennyiben ezt a viharos, szélsőségekben megnyilvánuló életkori szakaszt a fejlődépszichológia módszereivel követi végig. Nem törekszik teljességre: csak három pszichikus funkciót ragad ki a személyiségfejlődés egészéből — a beszéd, az érzelmek és az intelligencia képezi vizsgálódásai tárgyát —, ezek azonban számtalan érintkezési pontban találkoznak más pszichés funkciókkal és folyamatokkal, ami a fejlődést meghatározó tényezők összefüggéseinek érvényesülését sugallja. Némileg mégis meg rövidítve érezzük magunkat, mert teljesség helyett eszenciát kapunk — még ha ez az eszencia tartalmazza is a teljesség lényegesebb elemeit, legalábbis a vizsgált funkciókat illetően.

A család és a gyermek fejezetcím felett ismét Čedomir Hajduković neve olvasható, éppúgy, mint a következő, *Az ifjúkor* felett. A család pszichoszociális szerepéről vajmi keveset tudunk meg; a rövid, alig 20 oldalas tanulmány csak a sűrűt, illetve a csonka család néhány személyiség-meghatározó momentumát veti fel.

Az ifjúkort tárgyaló szakasz is viszonylag szűkszavú; semmiképpen sem áll arányban ezen életkori szakasznak a személyiség fejlődésében elfoglalt jelentőségével. Tartalmilag ez a fejezet a könnyed tudományos ismeretterjesztés szintjén mozog. A jellem alakulása; A személyiség normális irányultságának feltételei; Az iskola hatása; Az ifjúkori viselke-

dést befolyásoló társadalmi változások a fejezet közcímei, melyek központjában a szexuális viselkedés áll. Bármennyire jelentősnek is tartjuk a szexuális szférát a fejlődés ifjúkori szakaszában, rajta kívül is vannak ezen fejlődési periódusnak olyan elemei, melyeknek legalább a felsorolását nem volna szabad elhanyagolni, annál kevésbé, mivel ez a fejezet az általánosságokon túl vajmi keveset nyújt. Ezt követően a szexuális viselkedés átmeneti zavarait — az impotenciát, a korai magömlést, a frigiditást, a szexuális perverziókat és a homoszexualitást — érinti futólag, megelégedve a jelenség rövid leírásával, nem is törekedve az értelmezésen túl bővebb magyarázatra. Itt jegyezzük meg, hogy valamivel később, Vladislav Klajn tanulmányában összehasonlíthatatlanul rendszerezettebb és alaposabb formában találkozzunk újra e kérdésekkel. A személyiségzavarokat — a személyiségvonások zavarait, a pszichopátiákat, az antiszociális viselkedést, a fiatalkori bűnözést és annak büntetőjogi rendelkezéseit (nevelési intézkedések, fokozott ellenőrzés, javítóintézeti elhelyezés, büntetőintézeti elzárás) — alaposabban és részletesebben dolgozza fel a szerző, mint az ifjúkor egyéb komponenseit.

Olga Hadžiantonović *A gyermekkori lelki zavarok* című tanulmányában a viselkedési, pszichoszomatikus és pszichoneurotikus zavarok, valamint a pszichózisok leggyakoribb megjelenési formáit írja le, melyek az emberi életnek e legzsengőbb korszakában jelentkeznek.

Viszonylag ritkán publikált, általános honvédelmi koncepciónk szempontjából rendkívül jelentős témával foglalkozik Branko Kandić *A hadsereg mint új és specifikus pszichoszociális környezet* című tanulmánya. A katonaság (pszichoszociális és szervezeti) sajátosságai-

hoz való alkalmazkodás, az emberi reagálásmód rendkívüli helyzetekben (beleértve az egyéni és csoportreakciókat is), a polgári lakosságot sújtó katasztrófák alkalmával megnyilvánuló pszichikus reakciók (atomtámadás, pszichogón mérgek stb.), végül a pszichológiai preventíva azok a központi kérdések, melyek köré a szerző mondanivalóját csoportosítja.

Vladislav Klajn *Az ember szexuális élete* című tanulmánya jellegzetes szexuálpszichológiai nézőpontból vizsgálja a nemiség fejlődésének pszichoszociális aspektusait, az egyes életkori szakaszokra jellemző szexuális zavarokat, a szexuális élet zavarainak szomatikus, pszichés, fejlődési és pszichoszociális forrásait — és azok gyógyítását, illetve elhárítását. Ugyanez a szexuálpszichológiai megközelítés határozza meg a nemi inverziók (elferdülések) — a férfi és a nő homoszexualitása —, valamint a perverziók (elfajulások) — fetiszmus, transzvesztitizmus, exhibicionizmus, voyeurizmus, szadizmus, mazohizmus, szodomia — tárgyalásában. Külön kérdéscsoportként szerepelnek a tanulmányban a maszturbáció, a szexuális forradalom és a szexuális nevelés kérdései. Ez utóbbiak sorában kiemelten foglalkozik a szexuális nevelés szervezett formáival, hangsúlyozva, hogy „a szexuális nevelésre nem azért van szükség, mintha enélkül kihalás fenyegetné az emberiséget, hanem azért, hogy az embert megtanítsuk szebben élni”.

Az öregedés és az öregkor az emberi életnek az a szakasza, melyet anatómiai és fiziológiai, pszichológiai és szociális, gazdasági és demográfiai — és ki tudná felsorolni, hány aspektusból vizsgáltak és vizsgálnak. Joko Poleksić tanulmánya egyike a legkomplexebbeknek a nálunk e témával kapcsolatban publikáltak közül. Minden bizonnyal ez

az egyik oka, hogy 200 oldalas terjedelmével úgyszólván szétfeszítéssel fenyegeti a kötet amúgy is laza szerkezetét. Ha vannak a könyvnek olyan tanulmányai, melyek önálló kötetben való megjelenésre tarthatnának igényt, ez a tanulmány minden bizonnyal egyike azoknak. Annál is inkább, mivel a téma kifejtése távol áll attól, hogy gerontopszichológiainak lehessen tekinteni, így szigorúan nézve ez a tanulmány sem tartozik a kötet címében megfogalmazott témakörhöz.

Vladimir Milanović *Az ember és a munka környezeti tényezői* című tanulmányával zárul az első kötet. Filozófiai, politikai, szociológiai és pszichológiai nézetek és elvek kollízióján keresztül vezeti le a szerző nemcsak az embernek a termelési rendszerben, illetve a munkahelyi társas kapcsolatokban elfoglalt helyét, hanem a munkaszervezés, a munka parcializálásának és automatizálásának hatását az ember motíváltóságára (és demotíváltóságára), hanem mindezek és még a képzés—tanítás—nevelés—tanulás hatását is az eszmei elvekre, a munkaerkölcsre, mindarra, amit a munkapszichológia gyűjtőnéven *munkahelyi pszichés klímának* nevez. Ami kiváltképp megragadja figyelmünket ebben a tanulmányban az, hogy szerzője a munkapszichológia külföldi (elsősorban nyugati) klasszikusainak téziseiből kiindulva tárgyalja a munkapszichológia kialakulását, amely létrejöttét a századforduló gazdasági és technikai fejlődésének köszönheti — első kutatóit a racionális munkavégzés és az alkalmassági vizsgálatok foglalkoztatták, mint a tökéletes termelés alapvető lényege, a profit meghatározója. Ezek után jut el a szocialista öngazgatás gyakorlatával kapcsolatos munka- és szociálpszichológiai következtetésekhez.

Az ember pszichikus funkciói cím alatt Srboljub Stojiljković nyújt be-

pillantást az emberi lét legegyszerűbb pszichés megnyilvánulásaitól a szociális egzisztencia szempontjából döntő jelentőségű, legszubtilisabb pszichikus funkcióiig. Az érzékeléstől a gondolkodáson, az intelligencián, az érzelmeken, a tanuláson, az emlékezésem és a motiváción keresztül a lelki élet csúcspontját jelentő tudatig (sőt: a pszichikum mélységeit sejtető tudattalanig és tudatalattiig) fogja át ez a tanulmány a pszichikus élet dinamikáját, esetenként utalva az egyes pszichológiai irányzatok eltérő nézeteire is.

Josif Vesel tanulmánya — *A lelki betegségek értelmezése a múltban és ma* — tulajdonképpen a pszichiátria fejlődéstörténete, az emberiség őstörténelmétől az antik koron át a tudományos pszichiátriai gyakorlatig, felvillantva a pszichiátria jövőjét is, amit a szerző szerint egyrészt a differenciálódás, másrészt az integrálódás fog jellemezni.

Ezt a tanulmányt a lelki élet zavarairaival kapcsolatos további tanulmányok követik: Vladislav Klajn két tanulmánya — *Pszichoszomatikus megbetegedések*, valamint *Neurózis és neurotikus viselkedés* —, *A pszichózisok* (Milan Ignjatović), *Az epilepszia és az ember lelki élete* (Jakov Smodlaka), *A lelki zavarok és a társadalom biztonsága* (Maksim Sternić), *A pszichopata személyiség és elferdülései* (Tomislav Kronja). Szorosan ezekhez kapcsolódnak *A mentálhigiéne* (Tomislav Kronja), *A lelki zavarok és megbetegedések gyógyításának lehetőségei* (Dimitrije Milovanović), valamint *A mentális egészségvédelem Jugoszláviában* (Momčilo Kilibarda) című tanulmányok, melyek az egész második kötetnek meghatározóan pszichiátriai színezetet adnak.

Josip Berger *Az ember pszichológiai felfedezése* című tanulmányában a klinikai pszichológia vizsgálá-

lati módszereinek az esettanulmányokban való alkalmazásával kapcsolatos tapasztalatait teszi közzé, kifejtését a konkrét gyakorlatból vett példákkal támasztva alá.

A második kötet három utolsó címszavát közös szál fűzi egybe, ez pedig a vizsgált jelenségek közös gyökere. Srboljub Stojiljković *Az alkohol és a lelki egészség* és Aleksandar Despotović *A függőségi megbetegedések* című tanulmánya, végül pedig Radul Jovanović *A modern társadalom és a függőségi megbetegedések* című írása. A megdöbbentő tényeket, adatokat felsorakoztató tanulmányok tartalmuk alapján megint csak külön kötetbe kívánnak. De kikívánczozik a kötetből a harmadik címszó is, (Radul Jovanović írása nem nevezhető tanulmánynak, sem ismeretterjesztő műnek: publicisztikai jellegű írás ez, mely műfajilag annyira idegen az egész kötettől, hogy ezt a szerkesztőnek eleve éreznie kellett volna — ha a szerkesztő nem volna egyidejűleg a szerző is.) A szerkesztői narcizmust példázza írásának V. fejezete (Az újságírói jegyzetfüzetből). „Ezek a oikkék, karcolatok, riportok, krónikák... az alkoholizmussal kapcsolatos szövegek mellett megfelelő illusztrációt jelentenek” — igyekszik meggyőzni az olvasót a fejezet bevezetésében. Egy *ilyen* kötet szerkesztőjének éreznie kellene, mi „megy el” illusztrációként, mi nem. És ha ezt érezné, nem hígította volna fel a kötetet harminc oldalnyi, húsz év előtt megírt (minden bizonnyal meg is jelent) újságírói jegyzettel. Mert jók ezek a jegyzetek; egyetlen hibájuk, hogy „kírnak” a szövegkörnyezetből.

A bemutatás során műről beszélünk, ami szerkezeti és tartalmi egységet feltételez. A kiadvány ezzel szemben lazán összefüggő tanulmányok sorozata, melyet a közös téma — a cím alapján ez az ember lelki

élete volna — éppúgy nem tart össze, mint ahogy nem érezni rajta a szerkesztői koncepcióból eredő szilárd célkitűzéseket sem. Kiváló és átlagos tanulmányok sorakoznak egymás után, melyek közül egyesek külön kötetben való megjelentetésér (mint néhány helyen utaltunk is rá) esetleg még a szakterület eseményeként is üdvözölnénk. Így, néhány sekély, általánosságokban mozgó, semmitmondó közleménnyel felhívítva nemcsak a gyűjtemény egészéről alkotott összbemórást rontják le, hanem a jóhiszemű vásárlóban a csalódottság érzését is keltik. Ez a megállapítás még akkor is áll, ha a szerzők névsora alapján — tizenhét idegyógyász, két belgyógyász, egy-egy fiziológus, transzfiziológus, nőgyógyász, szociológus, klinikai pszichológus és publicista; neves fővárosi tudományos intézmények neves szakemberei, igazgatók, osztályvezető főorvosok, egyetemi tanárok — eleve nem számíthattunk arra, amit a cím sejtet: pszichológiai tárgyú tanulmányok gyűjteményére. Az viszont már a tudományosság igényének a priori degradálását jelenti, hogy két tanulmányt kivéve sehol sem találunk utalást forrásmunkákra, sem a témával kapcsolatosan felhasznált vagy ajánlott irodalomra.

Nem annyira tartalmi, mint inkább gyakorlati szempontból kell szóvá tenni, hogy a két vaskos kötet (egynek-egynek a súlya 1600—1700 gramm) nehezen kezelhető — három vagy négy kötetre bontva praktikusabb lehetett volna. Ugyanígyen megfontolásból nem hagyhatjuk szó nélkül, hogy a könyv hemzseg a sajtóhibáktól, melyek néhol csak idegesítőek, másutt viszont értelemzavaróak.

Ismeretterjesztő műnek tehát túlméretezett, helyenként túl magas szintű (néhol tudálékos), kézikönyvnek — tartalmát és nívóját tekintve egyaránt — túlságosan heterogén.

Egy-egy részletét a különböző tudományterületek gyakorlati művelői eredménnyel használhatnák, de ki vesz meg egy 3000 (háromezer!) dináros könyvet egy 100—200 oldalas tanulmány kedvéért?!

Mindent összegezve: részleteiben

kiváló, egészében véve célját tévesztett kiadvány. Talán jó is, hogy csak 3000 példányban adták ki — nagyobb példányszám esetén több volna a csalódott vásárló.

Szóllósy Vágó László

REFORM UTÁN REFORM

Dr. Tóth Lajos: Az oktatási központok a szakirányú oktatás és nevelés rendszerében*

Az iskolareformok korát éljük. Szinte az egész világon keresik, kutatják a jobb, hatékonyabb, korszerűbb, célszerűbb nevelési és oktatási rendszereket, módszereket. Mi sem vagyunk ilyen szempontból kivételek, sőt talán még lázasabban, még nyugtalanabban keressük, melyik nevelési-oktatási mód, milyen rendszer, mely megoldások felelnének meg társadalmi igényeinknek, társadalmi szükségleteinknek a legjobban, hogyan tudnánk társadalmunk igényeinek legmegfelelőbben nevelni ifjú nemzedékünket, hogyan tudnánk a legbiztosabb alapokra helyezni népeink, hazánk holnapját.

Az általános iskolák reformjának első részét úgy-ahogy befejeztük. Teljes befejezésről persze nem beszélhetünk, mert a holnap új igényeket támaszt, új feladatokat jelöl ki. Az iskolareform tehát mint a nevelés és oktatás továbbfejlesztése, állandó korszerűsítése, megszakítás nélküli, permanens folyamat.

A szakirányú oktatás átszervezését még csak megkezdtük. Nincsenek még kialakult, egész társadalmunkra

érvényes elképzeléseink, koncepcióink, és még kevésbé vannak mindenhol és mindenkitől elfogadott megoldások az iskolarendszert, de még a célokat és feladatokat illetően sem.

Tartományunkban már 1975-ben hozzáláttunk az új szakirányú oktatási rendszer kialakításához. Ezzel egyidőben csak a Horvát Szocialista Köztársaságban kezdődött el ez a munka, néhány köztársaságban csak két és több év múlva követték ezt a példát, míg egyes köztársaságokban a miénktől részben eltérő koncepciók jutottak kifejezésre.

Néhány év elmúltával Vajdaságban is megállapítottuk, hogy nem mindenben értük el a kitűzött feladatokat, s most új megoldásokat keresünk. Ebben a néhány év előtti munkánkban, és úgy tűnik a mostaniban is, sok a rögtönzés, sok az intuíció, kevés az alapos, a sokoldalú tudományos értékelés, a részre-hajlás nélküli ténymegállapítás és az ezekre alapuló továbbfejlesztés.

Ebben a szituációban próbálta meg dr. Tóth Lajos néhány munkatársával, a tudományos feltárás igényével kutatni a középiskolák reformjának eddigi útjait és felvázolni a továbblépés, a továbbfejlődés irányvonalát. Kutatásuk eredményeit könyv alakban summázta. Könyvének címe: Az oktatási központok a szakirányú oktatás és nevelés rendszerében. A Tankönyvkiadó és a Természettudományi Fakultás Vegy-

* Dr. Tóth Lajos: *Obrazovni centar u sistemu pozitivnosmerenog obrazovanja i vaspitanja*. Tankönyvkiadó Intézet Természettudományi — Matematikai Fakultás — Vegytani Intézet TMASZ, Novi Sad, 1982.